

Оценка на застоя на заетостта на пазара на труда в Европейския съюз

Въведение

Процентът на безработица е важна и добре разгласена мярка за резултатите на пазара на труда в развитите пазарни икономики. Той е понастоящем висок в ЕС в сравнение с други развити страни и все още доста над историческата си средна стойност почти десетилетие след началото на глобалната финансова криза. Но при насочване на вниманието само към процента на безработица не се отчитат други, важни като числено изражение, показатели за застой на пазара на труда (или просто застой на заетостта), определени в настоящия доклад като изоставане на действителния обем на предлаганата работа спрямо обема на работа, какъвто желаят работниците. Тези други показатели нараснаха значително след кризата и реагираха по-бавно на възстановяването, отколкото процента на същинската безработица. В настоящия доклад се представя по-широка мярка за застоя на заетостта в ЕС въз основа на данните от Проучването на работната сила в ЕС, които включват принудително работещи на непълно работно време и икономически неактивни хора с известна свързаност с пазара на труда, както и безработните.

Контекст на политиката

Стратегията „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж включва ангажимента за повишаване на средното равнище на заетост в ЕС до 75 % (за лицата на възраст от 20 до 64 години) до 2020 г. Напредъкът към постигането на тази цел бе забавен от продължителната рецесия, последвала глобалната финансова криза. Обобщените проценти и равнища на заетостта в ЕС се възстановяваха обаче постоянно след 2013 г., но заетостта се увеличаваше поради структурно нарастване на участието в пазара на труда на по-възрастните хора и жените — категории, които традиционно остават недостатъчно представени. В средносрочен план демографските промени означават, че по всяка вероятност ще нараства необходимостта от реинтеграция в пазара на труда на хората, които са икономически неактивни, но искат да работят, и от

създаване на улеснения за частично заетите да работят толкова часове, колкото желаят и, в много случаи, колкото имат нужда да работят.

Преработеният пакет на Европейската комисия с насоки за заетостта от 2015 г. има за цел подобрения в предлагането на работна ръка и подчертава значението на справянето както с високата безработица, така и с икономическата неактивност. През последното поколение в някои развити пазарни икономики, включително в много държави — членки на ЕСН, се прояви нарастваща икономическа неактивност сред мъжете от основната възрастова група, която беше влошена от специфични за сектора последици от кризата. Един от подходите за справяне с възраждащия се популизъм, чиято атрактивност за тази демографска група нараства, е да се подобри положението на пазара на труда на мъжете от основната възрастова група, и по-специално на тези, които нямат висше образование.

Основни констатации

- Четири пети от безработното население в трудоспособна възраст (от 15 до 64 години) в ЕС са икономически неактивни, а не безработни. Много от тях имат някаква форма на свързаност с пазара на труда и мнозина посочват, че искат да работят, търсят работа или са готови да работят. Освен това работата на непълно работно време нараства в повечето държави членки, като има и съответен дял от такива работници, които искат да работят по-голям брой часове.
- През 2015 г. в ЕС имаше почти 23 милиона безработни в трудоспособна възраст, но около 50 милиона бяха в по-широката категория на стагнация на заетостта, включваща икономически неактивни лица, които искат да работят, и частично заети, работещи принудително на непълно работно време, както и безработни. Застоят в заетостта намаляваше по-бавно от безработицата след подобрението на резултатите на пазара на труда, започнало през 2013 г.

- Прогнозният процент на застой на заетостта в ЕС нарасна повече през периода 2008—2015 г. (от 11,8% до 14,9%), спрямо процента на безработица (от 7,1% до 9,5%).
- Освен безработното население, най-голямата категория в рамките на тези със застой на заетостта бяха принудително работещите на непълно работно време (почти 10 милиона през 2015 г., приблизително един от всеки четири работещи на непълно работно време), следвани от онези, които са готови и желаещи да работят, но не търсят работа и поради това се считат по-скоро за икономически неактивни, отколкото за безработни (почти 9 милиона през 2015 г.).
- Принудително работещите на непълно работно време най-често са започнали настоящата си работа в рамките на последната година и са работили на длъжности на по-ниско равнище в секторите на услугите (например домакинска работа). Освен това те са били по-често жени, макар че това е главно резултат от по-големия дял на жените в рамките на работещите на непълно работно време изобщо. Ако се разгледа населението, работещо на непълно работно време, при отчитане и на други фактори, мъжете са работили по-често от жените принудително на непълно работно време.
- Сред икономически неактивните хора, които са готови да работят, но не търсят работа, основната посочена причина да не търсят такава възможност е „обезкуражаване“, т.е. убеждението, че не се предлага работа. Техният дял е нараснал след 2008 г., значително повече сред мъжете, най-вероятно в резултат на тежките последици от рецесията върху секторите с преобладаващи работници от мъжки пол, като промишленото производство и строителството. Най-важните определящи фактори за принадлежност към тази категория са възрастта (вероятността нараства с възрастта) и времето, изминало след последната работа на лицето. Въпреки бързо нарастващите проценти на участие на по-възрастните работници, остава значителен потенциал от работна сила сред хората в напреднала възраст, които желаят да работят, но са обезкуражени от перспективите за това. Фактът, че има толкова стръмен градиент на възрастта за обезкуражаване може да предполага наличието на пречки (възприемани или действителни) за възрастова дискриминация или изоставаща квалификация.
- Процентите на заетост и участие са се увеличили през последните години за жените и хората в напреднала възраст, но са намалели за мъжете от основната възрастова група (от 25 до 54 години) — категорията, която традиционно е с най-силна свързаност с пазара на труда. Този спад е бил най-силно изразен в САЩ, но по-смекчена версия на същото явление може да се наблюдава и в държавите — членки на ЕС. Най-малко две

обстоятелства, водещи до икономическа неактивност при мъжете от основната възрастова група, по тяхна собствена преценка, са увеличили значението си през последните години: обезкуражаване (вероятно свързано с намалено търсене на работна ръка в секторите, в които традиционно преобладават работници от мъжки пол) и увреждания.

- Различията в по-добрите резултати на пазара на труда между държавите — членки на ЕС, след 2008 г. се проявяват и в по-широките тенденции на застой на заетостта. Две държави членки се отличават по-специално в анализа: Италия и Германия. Процентът на застой на заетостта е бил почти два пъти по-голям от този на процента на безработица; една четвърт от населението в трудоспособна възраст са били или безработни, или в една от другите категории на застой на заетостта. През 2015 г. повече от половината от обезкуражените работници в ЕС са се намирали в Италия. От друга страна, подобрените резултати на пазара на труда в Германия се проявяват по-отчетливо, ако бъдат измерени като застой на заетостта, отколкото като безработица. В Германия е имало например почти един милион по-малко принудително работещи на непълно работно време през 2015 г., отколкото през 2008 г.

Заклучения

Акцентът върху справянето с безработицата не трябва да отвлеча от потенциално също толкова важната задача за засилване на свързаността с пазара на труда за различни категории икономически неактивни или частично заети граждани. Концентрирането единствено върху процента на безработица дава само частична картина на реалното търсене на работна ръка. Има например повече икономически неактивни „желаещи работа“, отколкото активно търсещи работа (безработни) лица. Те могат наистина да поставят пред съществени предизвикателства активната политика в областта на пазара на труда, но много от тях могат и ще бъдат мобилизирани за връщане на пазара на труда, ако възстановяването, започнало през 2013 г., може да се направи устойчиво.

Трябва да се има предвид и това, че структурните измествания в търсенето на работна ръка — в посока на услугите — означават, че нарастващ дял от работещите са на непълно или нередовно работно време и биха предпочели да работят повече часове. Нарастващият дял на несигурната заетост води до последици за заплатите, резултатите от заетостта и в крайна сметка за благосъстоянието на отделния човек, но ще подкопае по всяка вероятност растежа и резултатите и на обобщено равнище.

Допълнителна информация

Пълният текст на доклада „Estimating labour market slack in the European Union“ (Оценка на застой на заетостта на пазара на труда в Европейския съюз) може да се намери на www.eurofound.europa.eu/publications

За повече информация се обърнете към John Hurley, Research Manager, на адрес: joh@eurofound.europa.eu